

ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ
SMYRNASI'NDA DEMOS VE BOULE ÜZERİNE*
ON DEMOS AND BOULE OF SMYRNA IN ROMAN
IMPERIAL PERIOD

Serpil AYTÜRE**

Makale Bilgisi **Article Info**
Başvuru:1 Kasım 2017 Recieved: November 1, 2017
Kabul: 11 Ocak 2017 Accepted: January 11, 2017

Özet

M.Ö. 2. yüzyılda Roma'nın Anadolu'daki etkinliğinin artması ile birlikte Hellen polislerinin kurumsal yapılarında bazı değişimler meydana gelmiştir. Söz konusu değişimler demos ve boule gibi meclis yapılarına ve bu meclisleri oluşturan üyelerin durumuna da yansımıştır. Bu makalenin amacı süreç içinde meclis düzeninde gözlenen farklılıkları yazıtlar temelinde Smyrna örneği üzerinden incelemektir.

***Anahtar Kelimeler:** Demos, Boule, Hellenistik, Roma, Smyrna.*

Abstract

With the increase of activity of Rome in Anatolia in the 2nd century BC occurred some changes in the institutional structure of Greek police. These changes reflected to the parliamentary structure, such as boule and demos and status of the members forming assemblies. The purpose of this article is to examine in the process the differences observed in the parliamentary on the basis of inscriptions in Smyrna.

***Key Words:** Demos, Boule, Hellenistic, Roman, Smyrna.*

1. Giriş

M.Ö. 2. yüzyıl ile M.S. 4. yüzyılın başı arasında geçen dönemde yaşanan siyasi, kültürel ve toplumsal değişimler, Roma egemenliği altında

* Bu makale devam etmekte olan "Roma İmparatorluk Dönemi'nde Smyrna Memuriyetleri ve Yönetim Düzeni" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

** Arş.Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, sayture@beu.edu.tr. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi.

yaşanan dönüşümü ifade etmek üzere eski çağ tarihçileri tarafından kullanılan ve hala üzerinde tartışmaların olduğu “*Romanizasyon*” teriminin ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹ Bu terim Roma yani merkez ile eyaletler arasındaki tek yönlü ilişkiyi yansıtmaktadır.² Araştırmalar ise Roma İmparatorluğunda gerçekleşen dini ve kültürel değişimlerin çok daha karışık bir sürecin sonucu olduğunu göstermektedir. Küçük Asya *polis*leri dinsel, kültürel ve siyasi yapılanmada tek tip örnek teşkil etmediğinden Roma İmparatorluğu ile birlikte tek bir yapıya kavuşmadıkları söylenebilir.³ Bu bağlamda Roma, tüm Küçük Asya’yı kaplayan bir karayolu ve iletişim ağıyla güçlü bir siyasal birlik kurmayı başarmasına rağmen egemenliği altındaki toprakların yönetimini yine *polis*lerin idaresine bırakmıştır. Bunun nedeni ise geniş bir coğrafyada kültürel bir birlik oluşturmanın güç olmasıdır.

M.Ö.2.yüzyılda Roma’nın Anadolu’daki etkinliğinin artması sonucunda Hellen *polis*lerinin statü ve yaşam şekillerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir.⁴ Actium savaşından sonra Roma’da en önemli faktör “imparator” haline gelmişti. Onun varlığı, sosyal ve politik uygulamaları yeniden şekillendirmişti.⁵ İdari anlamda Küçük Asya, Augustus döneminden itibaren kendini yöneten toplulukların oluşturduğu, eski yerleşimlerin yeni *polis*lere dönüştüğü bir manzaraya hakim olmuştur. Bu dönüşüm Hadrianus ve Vespasianus’un egemenliği döneminde daha da sağlamlaştırılmıştır. İmparatorluğunun genişlemesinden ziyade mevcut sınırlarını korumaya ve istikrar politikasına önem veren Hadrianus, özellikle Küçük Asya’daki Hellen halklarını bu sürece katılmaya ve onları imparatorluğun aktif üyeleri olmaya davet etmiştir.⁶ İmparatorluğun mekânsal boyutu ve onun çok kültürlü karakteri, nüfusunun örneğine rastlanamamış olan hareketliliği, yerel otonomi ve birleştirilmiş yönetim sistemi, eski gelenekler ve yeni hiyerarşik yapı ve kurumlar, merkez ve eyaletler, yerel ve evrensel düzen, gelenek ve yenilik arasındaki etkileşim veya tezatlıklar, din, politika ve toplumdaki kuralların işleyişini etkilemiştir. Bu bağlamda Roma

¹ Pınar Özlem Aytaçlar, “Küçük Asya’nın Romanizasyon’u”, *Doğu Batı Dergisi, Romalılar I*, Sayı 49, 2009, s. 286

² Angelos Chaniotis, *Ritual Dynamics and Religious Change in the Roman Empire: Proceedings of the Eighth Workshop of the International Network: Impact of Empire*. (Ed.O.Hekster, S.Schmidt, H.ve C.Witschel), Brill,2007, s.29; Bu süreci ortaya çıkarmak için yerel gelenekler, bölgesel yarışmalar ve İmparatorluk içindeki bireysel girişimler takip edilmelidir.

³ Aytaçlar, 2009, s.286.

⁴ Malay, 1987, s.21.

⁵ Chaniotis, 2007, s.6.

⁶ Demetrios Kritsotakis, *Hadrian and the Greek East:Imperial Policy and Communication*, The Ohio University,2008,s.1.

İmparatorluğu, değişen coğrafyada değişen uygulamaların fonksiyonlarını anlamak için önemli bir model oluşturmuştur.⁷

Romalılar yaptıkları düzenlemelerle *polis*lerin özerkliğini sınırlayacak çalışmalar yapmamıştır.⁸ Bir bakıma onların idari yapılarında özerk olmalarına izin vererek yerleşimler üzerinde dolaylı bir denetim sistemi oluşturmuştur. Ölçüsüz bir değişiklik yaratmadan gerekli gördüğü durumlarda sınır veya vergi alanlarında düzenlemelere gitmiş ancak Hellen *polis*lerinin idaresine doğrudan bir etkisi olmamıştır. Ancak şehirlerin kurumsal yapılarında farklılıklar meydana gelmiştir. Bu açıdan Smyrna meclislerinin Roma İmparatorluk döneminde geçirdiği değişimi ortaya koymak sözü edilen dönemsel farklılıklara da ışık tutmaktadır. Az sayıda ele geçen Hellenistik dönem Smyrna meclisi yazıtı, Roma imparatorluk dönemine gelindiğinde meclislerin arasındaki gücün derecesini ve dönemlere göre olan etkisini göstermektedir. Aynı şekilde Smyrna meclisi üyelerinin statülerindeki farklılıklar da Smyrna meclislerinin geçirdiği değişimi kısmen de olsa yansıtmaktadır.

2. Roma İmparatorluk Döneminde Smyrna *Demosu*

Küçük Asya'da Roma döneminde Hellenistik örneklerden önemli ölçüde farklılık taşıyan bir şehir modeli oluşmuştur.⁹ Bu modelin temel unsurlarından birini oluşturan yerli soylular, Roma vatandaşlığı kazanmış ve imparatorluk hizmetinde bulunma sorumluluğunu taşımışlardır. Bu soyluların yeterli finansal kaynağa sahip, onurlandırılmış, imparatorluğun kontrolü altında bulunan ayrıcalıklı kişiler oldukları bilinmektedir. Esasen kalıtsal olan ve zenginlik yoluyla elde edilen bu soyluların ve *Boule*'nin gücü, Anadolu'da Roma egemenliği döneminde zamanla genişleyerek *Demos*'un gücünü gölgede bırakmıştır.¹⁰

Hellenistik Dönem yazıtları, *demos*'un *polis* ile ilgili önemli meselelere dair kararlar aldığı göstermektedir. Ancak İmparatorluk Dönemi kanıtları, *Demos*'un bu dönemde çoğunlukla onurlandırma kararları aldığını göstermektedir.¹¹ Bu kararlardan biri şöyledir: “*Smyrnalıların neokoros demos'u, kendi vatandaşı, müsabakalarda pek çok kere galip gelen ve derneği üyesi olan, güreş/boks müsabakalarında hem cesareti hem de*

⁷ Chaniotis, 2007, s.5.

⁸ Hasan Malay, “Batı Anadolu'da Aristonikos Ayaklanması” *E.Ü.Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi* III,1987 s.21.

⁹ Ascough,R.S., *Religious Rivalries and the Struggle for Success in Sardis and Smyrna*, Canada 2005, s.228.

¹⁰ Cecil John Cadoux , *Ancient Smyrna A History of The City from the Earliest Times to 324 A.D.*, Oxford, 1938, s.189.

¹¹ Frank Frost Abbott-Allan Chester Johnson, *Municipal Administration in the Roman Empire*. Princeton: Princeton University Press 1926, s.75.

takdire şayan duruşuyla öne çıkan, Smyrna'da düzenlenen bütün yarışmalardan sorumlu olan (*ksustarkhes*) soyu sayesinde imparatorlar katında da tanınan Tiberius Claudius Rufus'u tıpkı Elisliler gibi masraflarını karşılayarak onurlandırdı."¹² Elis vatandaşları da Olympia'da organize ettikleri oyunlarda geleneklerine göre *Hellanodikai** denetimi altında yarışmaları kazanan Smyrnalı atlet Rufus'u ödüllendirmişlerdir.¹³ *Demos*'un onurlandırdığı olimpiyatlara katılmış ve galibiyet kazanmış biri olduğu anlaşılan Rufus adındaki bu kişi, Traianus dönemi sikkelerinde bir *strategos* olarak görülmektedir.¹⁴ Yazıttan anlaşıldığı kadarıyla Rufus, *Ksustarkhai* görevini de üstlenmiştir. Bu görev, Vitruvius ve Cicero'nun eserlerinde özellikle kış ayı boyunca kötü hava koşullarında egzersiz yapan atletlerin alanı olan *ksustos**ların resmi sorumlusu olarak ifade edilmiştir.¹⁵ Roma Dönemi'nde *Ksustarkhai*, genellikle atlet birliğinin başkanı olarak bilinmekteydi.¹⁶ Bu görevlilerin sosyal açıdan önemi, uluslararası atlet birliğinde oynadıkları rol itibarıyla artmıştır. Bu birlik, imparatorluk yetkililerinin destekleri sayesinde, bir örgütsel değişim ve genişleme süreci geçirerek M.S.1.yüzyıldan M.S.2.yüzyıla kadar Akdeniz havzası genelinde prestijini artırmıştır. Emekli atletler, imparatorluk yetkilileri tarafından hayat boyu olmak üzere *ksustarkhai* olarak atanarak Roma'daki merkezi derneğin ve de imparatorlukta festivallerin denetmeni olarak hizmet etmişlerdir. Hadrianus, M.S.134 yılında birliğe Hadrian hamamları yakınında merkezlerini inşa etmesine izin verdiği anlaşılmaktadır. Onlara verilen bu hak, Antonius Pius'un mektubu tarafından da onaylanmaktadır.¹⁷

¹² IK 24, IvS II-1, 657.

* Hellen olmayan yarıçıklar.

¹³ Fritz Graf, *Roman Festivals in the Greek East. From the Early Empire to the Middle Byzantine Era*, Cambridge University Press, 2015, s.50; Mark Golden, *Sport in the Ancient World From A to Z*. London 2004,40; Elisli soylular, yarışmada Rufus'un ödülü hak ettiğini düşünmüşlerdir. Onun sosyal yaşamdaki duruşu, imparatorlardan elde ettiği kazanımlar da bu kararın alınmasında olasılıkla ona yardımcı olmuştur. Ailenin sonradan gelen üyeleri de savaş sporlarında ün kazanmıştır.

¹⁴ B.V.Head, *Catalogue of the Greek Coins of Ionia*. P.R. Stuart (ed.) London: The Trustees of the British Museum, 1892, s.276 nr.325.

* Kapalı sütunlu alan.

¹⁵ Vitruvius De Arch.5.4.; Cicero, Opt.Gen.3.8.

¹⁶ Stephen R.Llewelyn, James R.Harrison, Edward J.Bridge, *New Documents Illustrating Early Christianity: Volume 10: A Review of the Greek and Other Inscriptions and Papyri Published between 1988 and 1992*, Macquarie University 2012, s.31; *Ksustarkhai*'in rolü atlet birliği dünyasında çok açık değildir. Bir atlet, başarılı bir kariyerin sonunda idari işlerle ilgileniyor, hamam gibi yapıların bulunduğu ortak alanlarda denetmenlik görevi yapıyordu. *Ksustarkhai*'ın atletik başarıları halkın methiyelerinde vurgulanırken, onurlandırma emirlerinde de sivil, dini hayata ve polisin birliği ile ilgili olaylarda yapmış olduğu hizmet ve katkılar vurgulanmıştır.

¹⁷ IG XIV 1054,1055.

Başka bir yazıtta Smyrna'nın Magnesia *demosu* ile birlikte bir kadın *arkhiereus*'u onurlandırdığı anlaşılmaktadır: ¹⁸“*Smyrnalıların demos'u ve Magnesialıların demos'u. Eros Ouranios'a. Aphrodite Ourania'nın rahibesi, Ulpus'un kızı Ulpia Marcellina*”.¹⁹ Bu yazıt, hem Smyrna *demosunun* başka bir *demos* ile aldığı ortak kararını göstermesi bakımından hem de Anadolu'da Aphrodite Ourania tapkısının varlığını gösteren bize ulaşan tek kanıt olması bakımından önem taşımaktadır. Roma İmparatorluk Çağı'nda, imparatorlar tarafından Küçük Asya *polislerine* unvan ve ayrıcalık bağışlama geleneği ortaya çıkmıştır.²⁰ Bu gelenek zamanla bu *polisler* arasında önemli anlaşmazlık konularından biri haline gelmiştir. Bağışlanan unvanlardan biri olan *neokorosluğun* Smyrna tarafından yazıtlarda sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Kökeninde tapınak muhafızlığı anlamına gelen *neokorosluk* kültle bağlantılı bir tapınak görevlisine işaret etmekteydi.²¹ Daha sonra imparatorluk kültürüyle bağlantılı şehirler için kullanılmaya başlandı. M.S.1. yüzyılın sonundan itibaren bir *polis*'in imparatorluk kültü sürecinde başarılı olduğunu gösteren bir prestij kaynağına dönüştü. Smyrna *demos'u* M.S.84/200 tarihinde *proconsul* Marcus Atilius Bradua için bir onurlandırma kararında bu unvanı vurgulamıştır: ²²“*Smyrnalıların neokoros demos'u proconsul Marcus Atilius Brauda'yı onurlandırdı, epimeleteslik yapmış olan Marcus Aurelius Perperus'un mühimmat komutanlığı zamanında*”. Smyrna *demosu* aldığı kararlarda uzun bir süre bu unvanı kullanmıştır.

Polislerdeki büyük aileler, *euergesia* sistemi sayesinde kalıcı bir zenginliğe ve konuma kavuşuyorlardı.²³ *Leitourgia* ile bağlantılı olan *bu* sistem, şehir için vazgeçilmez bir mali kaynak durumundaydı. Bu bağlamda Smyrna *demos'u* şehre katkısı olan *euergetesleri* onurlandırmıştır. Tarihi belirsiz olan bir onurlandırma yazıtında “*Demos, şehrin euergetesi ve erdemli vatandaş Dionysios'un oğlu Dionysios'u onurlandırdı*” demektir.²⁴ M.S. 41/42'ye tarihlenen bir *demos* kararında Claudius

¹⁸ CIG 3157.

¹⁹ Cadoux 1938, s.406.

²⁰ Filiz Dönmez Öztürk, *Roma Çağı Küçükasya Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları*, Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul 2006, s.39-40.

²¹ Price, Price, S.R.F., *Ritüel ve İktidar. Küçük Asya'da Roma İmparatorluk Kültü*, (Çev.Taylan Esin), 2004, s.125.

²² **İK 24 IvS** II-1, 634; Yazıttan bu dönemde Smyrna'nın *neokoros* unvanına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

²³ Filiz Dingil, *Principatus Devri Karia'sında Leitourgia ve Arkhe Üstlenen Kadınlar*, Doktora Tezi, Ankara 2006, s. 225-226.

²⁴ **İK 24 IvS** II-1, 616; Şehirlerde varlıkları büyük ölçüde topraktan kaynaklanan üst sınıfın üyeleri, çoğu zaman üstlendikleri *arkhe* için ayrılmış fona dokunmadan, tüm harcamaları kendileri yapıyor; kimi zaman da abartılı harcamalarla iktidar, zenginlik ve ayrıcalık elde etmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Bu seçkin tabaka, gittikçe politik kurumları ve üst

döneminde Asia’da görev yapan bir *proconsul* onurlandırılmıştır: ²⁵ “*Demos, proconsul Publius Cornelius Lentulus Scipio’yu ataları gibi şehrin hayırseveri olduğu için onurlandırdı*”. Hellenistik Dönem’in tipik bir özelliği olan *euergesia* (hayırseverlik) sistemi, Principatus Dönemi ekonomisinin bel kemiği olan bir sistem olmuştur. Hellen *polis*lerinde ve Küçük Asya’nın Roma kolonilerinde soylular toplum içinde önemli bir yer edinmek ve prestijlerini artırmak için çabalamaktaydı.²⁶ Hellen *polis*lerindeki bu soylular, yerel meclislere eşit bir katılım sağlamak ve eyalet imparatorluk memuriyetlerinde daha üst bir konuma gelmek için çalışıyorlardı. Hellen soyluları, kamu yaşamını etkileyen kararların içinde yer alarak *polis*in politik yaşamında söz sahibi olmak istemişlerdir. Bu nedenle eyalet ve *poliste* üstünlük kazanmak için birbirleri ile yarışarak, Romalı meslektaşları ile yakın temas kurma yoluna gitmişlerdir. Ancak bu döngüde sadece zengin ve eğitim seviyesi yüksek kişiler yer almıştır. İltimas; imparator, Roma soyluları ve Hellen unsurları arasındaki ilişkide önemli bir rol oynamıştır. Toplum içinde yer alan sıradan insanlar, uzun ya da kısa dönemli faydalar görerek zenginliğe ulaşmışlar ve genellikle Roma makamlarına bir aracı olmaksızın doğrudan başvurabilmişlerdir. Bir sorun söz konusu olduğunda bazı zamanlarda bir imparatorluk *legatus*’u ve hatta imparatorla bile temasa geçebilmişlerdir. Roma İmparatorluk Dönemi’nde *polis*’in yapısını anlamada *euergesia* sistemi kadar birlikler de önem taşımaktadır.²⁷ Vatandaşlık onuru ve *polis*le veya vatanı (*patris*) ile özdeşleştirilmesinin yarattığı güçlü hisler, sadece zengin hayırseverler veya elit yazarlar arasında değil aidiyet hislerinin güçlü olduğu birlik üyeleri arasında da vardı. Bu bağlamda Smyrna’da faaliyet gösteren Dionysios sanatçıları derneği vatandaşlık bilincini aldığı kararlarla göstermiştir. Bu kararlarda sıklıkla *Demos*’un adının geçtiği görülmektedir. Smyrna’da bulunan M.S.80’e tarihlenen Dionysios sanatçıları derneği’nin imparator’a adadığı bir ithaf yazıtında “*Demos’un oğlu Gaius Lulius Mithres*” ifadesi yer almaktadır²⁸:[...]Demos’un imparator sever oğlu, atalarından beri rahiplik yapan Gaius Lulius Fabias Mithreus aracılığıyla.[...]Mithreus adlı kişinin babadan geçen bir memuriyeti üstlendiği anlaşılmaktadır. MÖ.81-96 yılından kalma sikkede Koskonía Myrtos’un bir kadın memur olduğu

düzyen kamu görevlerini tekellerine alıp, büyük bir güç ve saygınlık elde etme hırsıyla servetlerini sadece bu uğurda kullanır olmuştur

²⁵ **İK 24 I vS** II-1, 632.

²⁶ Kritsotakis, 2008,80.

²⁷ Philip Harland, “The Declining Polis?” Religious Rivalries in Ancient Civic Context in L.E.Vaage (ed.) Religious Rivalries in the Early Roman Empire and the Rise of Christianity (Waterloo: Wilfred Laurier University Press, 2006), s.40.

²⁸ **İK 24 I vS** II-1, 731.

görülmektedir. Bu sikkede Mithres örneğinde olduğu gibi Myrtos'a, "*Smyrna demosu'nun kızı*" şeklinde hitap edilmiştir. Smyrna'da bulunan bir mezar yazıtında *Demos*, *Gerousia*, *Katoikoi* (yerli halk), *Romaioi* (şehirdeki Romalılar), *Thiasotai* (Bacchus şenliği kutlayanlar) ile birlikte bir karar almıştır.²⁹ Kırık olan yazıtta, alınan kararın içeriği belli değildir.

3. *Boule-Demos Dekret'leri*

M.S.2.yüzyıl sonuna kadar politik önemini korumaya devam eden³⁰ Smyrna'da imparatorluk çağından kalma yazıtlarda "*boule ve demos... onurlandırdı*" ifadesi görülmektedir.³¹ Bu ifadelerin geçtiği önemli yazıtlardan biri *Boule* ve *Demos* tarafından Claudia Antonia Iouliana ve Claudia Antonia Sabina Procliane için alınan onurlandırma kararıdır.³² "*Boule, Demos ve Tanrıçanın Mysteria'ları Derneği, tanrıçaya karşı dindarlık hususunda bütün işleri ve mysteria şölenini samimiyetle yerine getiren, theologos'lar Claudia Antonia Sabina Procliane ve Claudia Antonia Iuliane kardeşleri onurlandırdı.*" Küçük Asya'da hem Hellen hem de Roma etkisi altında imparatorluk içinde yer alan dernekler bulunmaktaydı³³. Bu derneklerden biri olan Dionysisos'un Mystai derneği, alınan kararda *Boule* ve *Demos* ile ortak bir şekilde hareket etmiştir.

Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk dönemine tarihlenen bir yazıtta, Smyrna *Demos* ve *Boulesinin*, *Gerousia*, *Neoi* ve *Ephoboi* kurullarıyla birlikte Zosime adlı biri için stel diktiği anlaşılmıştır³⁴: "*Saygıdeğer Zosime selam*" "*Demos, Gerousia, Boule, Neoi ve Epheboi(bu steli dikti)*" M.S.117/300 arasında *Boule* ve *Demos* tarafından dikilen onurlandırma yazıtından Claudia Paulina'nın önemli memuriyetler üstlendiği anlaşılmaktadır.³⁵: "*Boule ve Demos, Hipparkhos, Prytaneis, Agoranomos, Tamias, Boularkhos, Gymnasiarkhos, Strategos Epi Ton Hoplon, Neokoros, Grammatophylaks, Dekaprotos, Grammateus Olympion görevlerini üstlenmiş olan Cl(audius) Paulinus'un kızı Cl(audia) Paulina'yi onurlandırdı. Cl(audia) Paulina'nın gümüş ve altından yapılmış iki ikonası da tapınağın içinde dikildi. Gerousia'nın onore edilmesiyle ilahi okuyanlar (hymnidler) ve kardeşi Cl(audius) Paulinianus ilgileniyorlar*". Bazı

²⁹ **İK 23** *IvS*, 534.

³⁰ Sviatoslav Dmitriev, *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Oxford 2005, s.254.

³¹ Cadoux 1938,188.

³² **İK 24**, *IvS* II-1,653.

³³ Emily A.Hemelrijk, E.A, *Roman Rule and Civic Life: Local and Regional Perspectives* (Ed. Ligt, L., Hemelrijk, E.A. en Singor, H.S.) Leiden 2003, s.410-411

³⁴ **İK 24** *IvS* 2, 891.

³⁵ **İK 24** *IvS* II-1, 644.

araştırmacılar tarafından M.S.14'e tarihlendirilen bir yazıt, Smyrnalıların tıp bilimine verdiği önemi ve imparator'a olan bağlılıklarını sergilemektedir.³⁶ “*Smyrna Boule ve Demos'u merhum imparator Augustus'un doktoru olan bilgelik abidesi Marcus Artorius Asklepiades'i onurlandırdı*”. Bu yazıt, Aktion Savaşı'ndan sonraki bir tarihte denizde boğulmuş olan Artorius adında birinden söz etmektedir³⁷. Bu kişinin Augustus'un yakın arkadaşı ve hekimi olduğu bilinmektedir.³⁸ Ancak Artorius'un Hellen kökenli olması ve de Smyrna ile ilişkisinin zayıflığı nedeniyle bu yazıtın sahte olabileceği düşünülmektedir. Asklepiades adı uygun bir *cognomen* değildir; ancak aradaki bir ilişkiye işaret eder. Artorius *nomen*'i ise doğumla gelen bir Roma vatandaşlığını gösterebilir.

Bir yazıtta *Boule* ve *Demos*'un onurlandırma kararı almak dışında icraatlarının da olduğu belgelenmiştir³⁹. “...*(Mademki)Pek çoklarının feribot seferinden –karşıdan karşıya geçişi faydalanmasına engel oluyorlar; Bunlara karşı iki obol yerine iki assarius geçiş ücreti belirlemişlerdir. Bu nedenle de tekel oluşturmuşlar ve feribot seferi yapmak - karşıdan karşıya geçmek isteyen kişiyi engel olmuş bulunmaktadırlar. Böylece karşıdankarşıya geçme isteği duyanlar onlara mecbur kalıyorlar. Aynı şekilde de bu uygulamalarından dolayı karşıdan karşıya geçişin - taşımacılığın diğer işleri hakkında haksızlık ediyorlar-etmiş oluyorlar*”.(*O halde)Boule ve Demos karar aldı*. Alınan bu kararın bu kararın içeriği tartışmalıdır. Smyrna ile körfezin kuzey kıyısı arasında işleyen bir taşıma gemisinin sahibi olan kişilerin haksız bir tekel elde etmesi ile ilgili olduğu⁴⁰, başka bir görüşe göre M.S.1-2 yüzyıllarda şehir ve körfezin kuzey kıyısı arasında gerçekleşen bir deniz taşımacılığını⁴¹ veya Hermos üzerindeki feribot trafiğini düzenleyen bir karar⁴² olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

4. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Smyrna *Boulesi*

Smyrna yönetimi, Roma İmparatorluk dönemindeki politik ideolojilerden etkilenmiştir. Bu nedenle Roma imparatorluk dönemi öncesi ve Roma imparatorluk dönemi arasında geçen zamanı kendi içinde özdeşleşmiş gibi düşünmek mümkün değildir. Söz konusu dönemlerde yerleşimin farklı ekonomik fonksiyonlara, nüfusa ve politik kültüre sahip

³⁶ CIG 3285;Suetonius 89; Cadoux 1938,s.232-233.

³⁷ PIR I 974.

³⁸ Suetonius 2014, 501.

³⁹ Petzl 1987:no.712.

⁴⁰ Cadoux 1938,190.

⁴¹ Doğer 2011,109.

⁴² Abbott&Johnson 1926,387,no.79.

olduğu bilinmektedir. Özellikle Roma Dönemi'nde yerel konsilin mikro senatoya ve oligarşik bir yapıya dönüştüğü, memuriyet satışlarının başladığı bir süreç yaşanmıştır. Bu örneklerde olduğu gibi yönetimin farklı kademelerindeki değişimleri saptamak mümkündür. Bu sebeplerle öncelikle söz konusu dönemlerde gerçekleşen politik uygulamaların ve ideolojinin *polis*'in yönetim kültürüne ne derecede yansıdığı ortaya çıkarmak önem taşımaktadır. Bu bağlamda Roma'nın Anadolu'daki egemenlik süreci ile birlikte Smyrna'nın yerel yönetimi ve sosyal yapısında Roma politikasına uyum sürecinin hız kazandığı bilinmektedir. Roma yönetimi ve yerel yönetimin çıkarlarının uyuşma çabası içinde yerel yönetimde de değişimler yaşanmıştır. M.S.3.yüzyıla gelindiğinde yazıtlarda kullanılan "*Boule* ve *Demos*" ifadesinin de ortadan kalktığı görülmektedir.⁴³ *Boule*'nin otorite olarak görüldüğü belgeler bu durumu örneklemektedir. Kökeni yönünden, eski dönemlerde Kral'ın atadığı soylular ve reisler topluluğunun yerine geçmiş olan ve halk tarafından seçilen üyelerden oluşan *Boule*, çoğu Helen *polis*inde bir tür üst meclis niteliğiyle varlığını sürdürmüştür.⁴⁴ Genellikle mevcut kamu görevlerinden sorumlu olmuştur. Meclisin çalışmalarını hazırlamakla yükümlü olan *boule*'nin görevleri *polis*lerin yasalarına göre değişiyordu.⁴⁵ Üyeleri oluşturan magistrallar, çeşitli formalitelerin yerine getirildiği atamalarla üye oluyorlardı. *Boule*'nin gücünün arttığını kanıtlayan yazıtlardan biri şöyledir:⁴⁶ "*Bu anıtı, Publius Didius Polybios, eşi Frau Didia Laodike ve oğlu Antoninus Polybianos ve torunları için yaptırdı. Tüfle kaplı bu lahit içinde benim eşim gömülüdür. Başka hiç kimsenin (bu mezara) yabancı bir ölü koyma yetkisi yoktur. Eğer birisi yabancı bir ceset koyarsa Smyrnalıların Boulesine 1.500 dinar ödesin[...]Mezar odasına Nike ve Nike mensupları izinsiz giriş-çıkış yetkisine sahiptir*". Yazıtta belli bir kimsenin özel mülkü olan mezarı haksız yere kullandığı takdirde onun "*Smyrnalıların Boulesine*" para cezası ödeyeceğini bildirilmiştir.

Smyrna'da bulunan bir topos yazıtında "*Boule'nin kararı üzerine balıkçılar derneği: Severus ve Onesimos'un Tamiaslık yaptıkları zaman*" demektedir.⁴⁷ Smyrna'nın *neokoros* unvanı almış olduğunu belirten yazıtlarda *boulenin* en kutsal kararı gereğince ifadesi ile sıklıkla

⁴³ Dmitriev 2005,254;P.J.Rhodes, "Boule", *DNP*,2003,s.743; *Boule* toplantılarını *Bouleterion* adı verilen yapıda gerçekleştiriyordu. Bu yapı genel olarak arkaik dönemden itibaren düzenli olarak kamu binası olarak kullanılmıştır bkz. Aristides XX 427, XXVI 529, XXVIII 542'de bu yapının Smyrna'da agora yakınlarında olduğunu ifade etmiştir.

⁴⁴ Cadoux 1938, s.248; Helen *polis*lerinin *Boule*'ye önderlik görevini, bu kurulun kendi içinden seçtiği, *Prytanis*'ler denen kişilerden oluşan bir komite üstleniyordu.

⁴⁵ Rhodes,2003,s.740

⁴⁶ *IK 23, IvS*, 219

⁴⁷ *IK 24, IvS II-1*, 715.

karşılaşılmaktadır.⁴⁸ “Güzellik ve büyüklük yönünden Asia’nın en önde gelen ve en parlak ve Asia’nın metropolisi ve kutsal kurul kararı gereğince imparatorun üç kez neokorosluğunu almış ve İonia’nın incisi Smyrnalıların polisi’nin en iyi Boulesinin aldığı kararlar uyarınca, en güzide kadın Pomponia Claudia Fausta Luperciani saygıdeğer büyükannesi başrahibe Aurelia Faustayı (onurlandırdı.)Size selam olsun.” İçeriği anlaşılabilen başka bir yazıtta, Boule’nin bir karar aldığı görülmektedir: “Boule’nin kararı gereğince T(itus) Fl(avius) Kurinas Fla[...] agoranomosluk yapmış olan..ismiyle....Vatan için.... Geri kalan şeyleri yönetim işlerini gönül sever bir şekilde tamamlayan.”⁴⁹ M.S.225’e tarihlenen Smyrna’da bulunan bir yazıt, Asklepiastai phortegoi için bağışı kapsayan bir boule kararını içermektedir.⁵⁰ “Hayırlı olsun! Boule’nin kaydı ve karar ve ışık saçan proconsul Lollianos Aoueitos’un onayı ile Asklepiastai deniz tüccarlarına- emporiondan dört sıra verildi.Aurelius Aphrodeisios’un Tamiaslığı (döneminde)”Roma dönemine ait kırık bir yazıtta Boule’nin olasılıkla synedrion’daki resmi oturma ile ilgili kamu düzenlemesini içermektedir⁵¹: “En yüce Boule’nin karar ve kayıtları....meclisin oturma düzeni...” Boule’nin meclis üyelerinin oturma düzeni ile ilgili bir karardır. İmparatorluk döneminden kalan yazıtlarda Boule’nin ölmüş Baş rahibe Aurelia Fausta için oylama ile onurlandırma kararları aldığı görülmektedir. Smyrna boulesinin arkhieus Aurelia Fausta Luperciana için aldığı karar şöyledir⁵²: Güzellik ve büyüklük yönünden Asia’nın en önde gelen ve en parlak ve Asia’nın metropolisi ve kutsal kurul kararı gereğince imparatorun üç kez neokorosluğunu almış ve İonia’nın incisi Smyrnalıların polisinin en iyi Boulesinin aldığı kararlar uyarınca, en güzide kadın Pomponia Claudia Fausta Luperciani saygıdeğer büyükannesi başrahibe Aurelia Faustayı (onurlandırdı.)Size selam olsun.” Fausta hakkında alınan karar, onun torunu Pomponia Claudia Fausta tarafından yerine getirilmiştir. Bu yazıtta geçen “en mükemmel boule” polis’in “en mükemmel” olan vatandaşlarından oluştuğuna işaret etmektedir⁵³. Bu unvan ayrıca seçkin sosyal statüyü de yansıtmaktadır. Bu dönemde Boule kararlarının önemini gösteren bir olay şöyle gelişmiştir. ⁵⁴ Mysia’da proconsul Severus tarafından Eirenarkhosluk görevine atanan Aristides’e, hem Mysia hem de Smyrna vatandaşı olduğu için Smyrna ve

⁴⁸ IK 24, IvS II-1, 640.

⁴⁹ IK 24, IvS II-1, 646.

⁵⁰ IK 24, IvS II-1, 713.

⁵¹ IK 24, IvS 1, 717.

⁵² IK 24, IvS 1, 640.

⁵³ Dmitriev 2005, 256.

⁵⁴ Aristides I,3.

Mysia'daki resmi görevlerin sorumluluklarını yerine getirmek zorunda olduğu hatırlatılmıştı. Bu görevlerden muaf tutulmak isteyen Aristeides'in öncelikle Smyrna *boules*inden izin alması gerekmişti. *Boule*'nin bu dönemdeki gücünü ünlü hatip Aristeides'in başına gelen bu olay iyi bir şekilde yansıtmaktadır.

5. Smyrna *Bouleutes*leri

Küçük Asya *polis*lerindeki *Boule* üyelerinin atanma koşulları ve formaliteleri hakkında çok az şey bilinmektedir.⁵⁵ En üstteki erke sahip olmak *Demos*'a ait bir durum gibi görünmektedir. Ancak fiili olarak yönetim işlerinin çoğunu gerek yasa koyma, gerek yürütme işlerini *magistralarla* *Boule*'nin yerine getirdiği ve bazı durumlarda *Demos*'un biçimsel onayına da başvurulduğu söylenebilir. *Boule* üyeleri olan *Bouleutes*'lerin ise önemli ölçüde seçkin bir konumdan yararlandıkları ve vatandaşlardan değerli armağanlar ya da vasiyetle bırakılmış miras malları aldıkları da bilinmektedir.⁵⁶ Smyrna'da *Bouletes*lerin adı geçen yazıtlar tespit edilmiştir.⁵⁷ M.S.160/300 civarına tarihlenen bir onurlandırma yazıtı, Smyrna ve bir çok şehrin vatandaşlığını almış olan atlet Marcus Aurelius Antonius Lucuis adında birinden şöyle bahsetmiştir⁵⁸: *Smyrna, Athena, Ephesos, Pergamon, Kyzikos, Sardis, Miletos, Lakedaimonia ve diğer şehirlerin vatandaşı ve Bouletes'i olan atlet Marcus Aurelius Antonius Lucuis aşağıda yazılan yarışmaların galibi oldu. Çocukların ve yetişkinlerin katıldığı Smyrna Büyük Hadria Olympia müsabakalarını insanlar içinde ard arda üç kez kazanan tek ve ilk, Atina Çocuk Olympiaları, Argos Kalkan Oyunları, Çocukların Nemeia Oyunları ve Çocuk ve Yetişkinlerin Asia'nın Smyrna Birliği Festivali, rakiplerini ard arda yenen çocuklara özgü Ephesos Barbilliasını, Aktia, Çocukların Panhelleni Yarışmaları.... Çocuklara özgü Kyzikos'un tek ve birincisi ve ertesi gün de yetişkinlerin müsabakalarına katılan, Çocuk, Yetişkinlerin Isthmiaları".* Yazıttan anlaşıldığı kadarıyla küçük yaşta beri sporcu bir geçmişe sahip olan Marcus Aurelius Antonius Lucuis, Smyrna'da düzenlenen çocukların ve yetişkinlerin katıldığı yarışmaların bir çoğunu kazanarak Smyrna'nın ve diğer *polis*lerin takdirini ve bir çok şehrin vatandaşlığını elde etmiş ve *boule* üyeliğine kadar yükselmiştir.

Smyrna yazıtları içinde resmi unvana sahip kişilerin mezar satışı ile ilgili karar aldığı anlaşılmaktadır.⁵⁹ Kraemere göre Smyrna'dan ve

⁵⁵ Cadoux 1938,190.

⁵⁶ Cadoux 1938,191.

⁵⁷ **IK 23** *IvS*, 243,244,246,247;211(?) 334,346; **IK 24**, *IvS* II-1 no.595,661,667,733.

⁵⁸ **IK 24**, *IvS* II-1,661.

⁵⁹ Ross S.Kraemer, *Worship, Women, And War. Essays In Honor Of Susan Niditch.*, (Ed.Collins.J.J.,Lemos, T.M.Olyan,S.M.)Brown University 2015, s.294-295.

K.Asya'dan gelen diğer yazıtlar, resmi unvana sahip kişilerin bu görevin bir parçası olarak mezar alanı satın almak ya da alan tahsis etmek gibi sorumlulukları bulunmadığını göstermektedir. İmparatorluk döneminden kalan bu onursal mezar yazıtlarından birinden anlaşıldığına göre, Ulpius Lulius Trophimos adlı bir *bouleutes*, ailesi ve kendisi için bir mezar yaptırmıştır.⁶⁰ : “*Ben Smyrnalı bouleutes ve euposiarkhes* ve prytanis Ulpius Lulius Trophimos, bu heronu satın aldım ve bunun yanı sıra lahiti de satın alarak kendim için ve benim eşim Tykhe için ve çocuklarım ve torunlarım ve benim evlatlıklarım için ve azatlılarım için yaptırдыm. Başka hiç kimsenin ne başka birini (gömme) yetkisi yoktur, ne de onlardan birisinin zarar verme yetkisi yoktur. Eğer bir kimse buna bir şey yapmaya kalkışrsa Tanrıların Anası Spylene'ye 5 denarius ödeyecek*” Trophimos adlı *bouleutes* ve *prytanis*'in bu idari görevlerinin yanı sıra bir tür kamu hizmeti gibi ziyafet organizatörlüğü olarak da adlandırabileceğimiz bir görev olan *euposiarkheslik* yaptığı, şehrin yiyecek ihtiyacını karşıladığı anlaşılmaktadır. M.S.200'e tarihlenen Hadrian'a adanmış altarda yer alan yazıtta,⁶¹ Gaius Claudius Pompeius'un oğlunun *Bouleutes*'lik yapmış olduğu izlenebilmektedir: *Bouleutes, Prytanis Gaius Claudianus Pompeius'un oğlu, Asklepios rahibi ve Pisa'daki olimpiyat oyunlarının alytarkhesi (başkanı) Gaius Claudianus Valerius Lıkinnianus'un soyundan gelen..., merhum Hadrian'ın synhmnodoslarına (ilahi derneğin kutsal üyeleri) bu sunağını kutsayarak (adadı)...*” Ayrıca M.S.193/235 civarına tarihlenen bir inşaat yazıtında Tiberius Iulius Septimius Iulianus adında bir Smyrna vatandaşının *εγ προγόνων βουλευτής* yani atalarından beri meclis üyesi olarak tanımlandığı görülmektedir: ⁶² “*Atalarından beri Bouleutes, Periodonikes (Büyük yarışmalarda zafer elde eden) Ksustarkhes (atlet birliği başkanı) olan atalarından beri zenginliğin sahibi ben Smyrnalı Tiberius Iulius Septimius Iulianus, bu mozaği Bakheion (Bakhus derneği binası) için yaptırдыm*” Septimius Severus egemenliği dönemine tarihlenen bu yazıttan anlaşıldığı kadarıyla Ti.Lulius Lulianus adındaki kişi, Capitolia'daki bir zafer sayesinde Septimius adını almıştır. ⁶³ Yazıtta Lulianus'un zafer elde ettiği belirtilen yarışmalar büyük olasılıkla Augustus Dönemi'nde kutlanan Olympia, Pythia, Istmia, Nemeia, Aktia, Kapitolia, Heraia kutlamalarıdır. Lulianus'un yaptırdığı Bakheion mozaği ise Dionysios derneği ile olan ilişkisine işaret etmektedir. Başka bir mezar yazıtında da *Aurelius Asklepiades'in Bouleutes* olarak görev yapan bir meclis üyesi olduğu görülmektedir: ⁶⁴ “*Ben Smyrnalı bouleutes Aurelius Asklepiades, bu mezarı*

⁶⁰ **IK 23, IvS**, 244.

* Ekonomi ile ilgili bir yönetici.

⁶¹ **IK 24, IvS** II-.1,595.

⁶² **IK 24, IvS** II-1,733 .

⁶³ Petzl 1987,s.237.

⁶⁴ **IK 23 IvS**, 243 .

satın aldım ve annem Aurelia Melite ve kendim için dekorasyonu ile tamamladım. Ne kardeşlerim ne çocuklarım ne de torunlarımdan başka kimsenin (mezara karşı bir uygulama) mezar üzerinde bir yetkisi yoktur. Eğer birisi buna aykırı hareket ederse, kutsal hazineye dinar ödesin. Bunun bir kopyası arşivde durmaktadır.” M.S.161/169'a tarihlenen Publius Ailius Tertius adında birinin kendisi ve ailesi için yaptırmış olduğu bir mezar yazıtında Smyrna'nın *Bouleutes*liğini yapmış olduğunu öğreniyoruz: ⁶⁵ “Bu mezar, *Smyrnalı Bouleutes, paidotribes olan Publius Aelius Tertius*undur. Bu mezarın çevresinde bulunan alan ki onun devamlılığından mezara kazınmış yazı aracılığı ile istemiş olduğum şeylere/şeyleri benim mirasçılarım ve mezara gömülme hakkına sahip olan azatlılar, benim gömüleceğim bu mezara başka bir ölü koymaksızın ya da anita başka bir lahit ilave etmeksizin özen gösterecekler/gözetecekler. İstemiş olduğum şeylere rağmen ölü koyarlarsa ya da ilave ederlerse (başka bir mezar), onlar yüce imparatorların (kutsal) hazinesine 5000 denarius ödeyecekler. Marcus Aurelius Moskhas'ın kendisi ve ailesi için yaptırmış olduğu İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen Pınarbaşı'nda bulunan mezar yazıtında Smyrna *Bouleutes*liği yapmış olduğunu öğreniyoruz: ⁶⁶ “Hayırlı uğurlu olsun! kendi vatanındaki bütün arkhe (her yönetim ve leitourgiayı) kusursuz bir şekilde tamamlamış olan *Smyrnalı Bouleutes Moskhas oğlu Moskhas'ın oğlu Marcus Aurelius Moskhas Poseidonios*, bu heronu yaptırdı. Ataları için ve kendisi için ve kendi ailesi için ve azatlıları için yaptırdı. Sağlıcakla!”

Smyrna'da bulunmuş olan M.S.254/260'dan kalma İmparator Valerianus'un Iulius Apellas'a yazdığı bir mektuptan anlaşıldığına göre, bir *Boule* üyesine yerel *magistralar* tarafından para cezası verilemeyeceği ilkesini yürürlüğe koymuştur.⁶⁷ Bu kurulun sürekli üyesi olan kişilerden başka, atletizm dünyasında ve söylevciler arasında ün kazanmış kişilerden bazılarına da gerek Smyrna'da gerek diğer *polis*lerde, *Boule*'nin onursal üyesi unvanı verilmişti. Bu unvana sahip olan kişilerin oturmaları düzenli olarak gelme yükümlülükleri yoktu. M.S.3.yüzyıla tarihlenen bir yazıtta başka bir *boule* üyesinden bahsedilmektedir: ⁶⁸ “Güzellik ve büyüklük yönünden *Asia'nın en önde gelen ve en parlak ve metropolis ve en kutsal senatonun kararı ile üç kez imparatorların neokorosu olmuş olan, İonianın incisi, Smyrnalıların polisi'nde, Smyrnalı, Thyateirealı, Bithynialı, Philadelphia ve başka polislerin Bouleutesi ve dolihadromosu aşağıda yazılı müsabakaları kazanan Aurelius Apollinarios: Delphideki Pytia oyunlarının galibi, Side'deki Pythia oyunları ve Thyateria'daki Augusteia oyunlarında...Efendilerimiz İmparatorlar Valerianus ve Gallianus'un*

⁶⁵ IK 23, IvS, 246.

⁶⁶ IK 23, IvS, 247.

⁶⁷ IK 24, IvS II-1, 604.

⁶⁸ IK 24, IvS II-1,667.

katında parlak Philadelphialıların ve parlak Byzantionluların polisi'ndeki Ksustarkhia (atlet birliği başkanı) ile onurlandırılan." Uzun mesafe koşucusu Aurelius Apollinarius'un, hem Thyateira, Smyrna, Philadelphieia, Byzantion ve diğer polislerin vatandaşlığını kazandığı hem de Boule üyesi olduğu görülmektedir.

Şehirlerin hiyerarşide iyi bir yere oturtulmaları önemli avantajlar elde etmelerini sağlıyordu.⁶⁹ Dion Khrysostomos'un Orationes adlı eserinde yerli halkın onu imparatorundan yeterince bouleutes elde etmemekle suçlaması karşısındaki savunması, bouleutes sayısının şehirlerin önemi ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Khrysostomos kendisine gösterilen tepki karşısında "acaba bunlar kendilerini Ephesos mu, Smyrna mı yoksa Tarsos ya da Antiokheia mı sanıyorlar? şeklinde cevap vermiştir. Bu durum bir şehrin Roma Senatus'u tarafından eyaletin "Birinci ya da İkinci şehri" olarak kabul görmesinin bouleutes sayısının da artmasına olanak sağladığı sonucuna götürmektedir. Aynı zamanda Smyrna'nın bu konudaki önemli konumunu da sergilemektedir.

6. Sonuç

Hellenistik Dönem'de Smyrna meclisinden geçen kararlar, yönetimdeki ayrıntılar ve kamu işlerinin yürütülmesi ile ilgili sınırlı da olsa önemli bilgiler sunmaktadır. Polis'in yönetiminde Smyrna meclisi'nin çıkardığı yasaların uygulandığı görülmektedir. Smyrna meclislerinden biri olan Boule'nin ise bu dönemde çok güçlü olmadığını, dilekçeleri kabul ettiğini ve bu dilekçeleri demos'a sunduğunu görüyoruz. Demos'un aldığı kararlardan halkın tam yetkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Demos'un Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki işlevlerinin ne oranda olduğu açık değildir; ancak yazıtlarda daha az karşılaştığımız Demos'un bu dönemde etkisinin zayıf olduğu görülmektedir. Danışma meclisi durumunda olan boule'nin özellikle Roma Dönemi'nde mikro senatoya ve oligarşik bir yapıya dönüştüğü anlaşılmaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi belgeleri değerlendirildiğinde Hellenistik Dönem'de polis ile ilgili önemli kararların alınmasında önemli bir yeri olan Demos'un bu dönemde gücünün azaldığı ve karar mercii olarak Boule'nin onun yerine geçtiği görülmektedir. Boule üyelerinin atanma şekillerinde de bu süreçte önemli değişiklikler yaşanmıştır. Eskiden halkın seçimi ile görev başına gelen Bouleutesler artık bu dönemde bir yıl ile sınırlı olan görev süreleri göz önüne alınmayarak önemli aileler arasından "hayat boyu" olarak görevlerine atanmışlardır. Polis'in önemli memuriyetlerine de bu Boule üyeleri getirilmiştir

⁶⁹ Dönmez-Öztürk 2006, 35-36; Dion Chr.or.40.11.

KAYNAKÇA

- Abbott F. F., Johnson A.C. *Municipal Administration in the Roman Empire*. Princeton: Princeton University Press 1926.
- Aelius Aristides. *The Complete Works 2: Orations XVII-LIII*. (translated into English by C. A. Behr), E. J. Brill, 1986.
- Ascough, R.S., *Religious Rivalries and the Struggle for Success in Sardis and Smyrna*, Canada 2005.
- Aytaçlar, P.Ö., “Küçük Asya'nın Romanizasyon'u”, *Doğu Batı Dergisi, Romalılar I*, Sayı 49, 2009, s. 286-296
- BMC =Head, B.V. *Catalogue of the Greek Coins of Ionia*. P.R. Stuart (ed.) London: The Trustees of the British Museum, 1892.
- Cadoux C.J., *Ancient Smyrna A History of The City from the Earliest Times to 324 A.D.*, Oxford 1938.
- Chaniotis, Angelos, *Ritual Dynamics and Religious Change in the Roman Empire: Proceedings of the Eighth Workshop of the International Network*. Impact of Empire. (Ed.O.Hekster, S.Schmidt, H.ve C.Witschel), Brill 2007.
- CIG 2 = A. Boeckh (ed.), *Corpus Inscriptionum Graecarum*, 2, Berolini 1843 (tıpkı basım: Hildesheim / New York 1977).
- Dingil, F., *Principatus Devri Karia'sında Leitourgia ve Arkhe Üstlenen Kadınlar*, Doktora Tezi, Ankara 2006.
- Dmitriev, S., *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Oxford 2005.
- Doğer, E., *İzmir'in Smyrna'sı*, İstanbul 2011.
- Dönmez-Öztürk, F. *Roma Çağı Küçükasya Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları*, Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul 2006.
- Harland, P., The Declining Polis? Religious Rivalries in Ancient Civic Context in L.E.Vaage (ed.) *Religious Rivalries in the Early Roman Empire and the Rise of Christianity* (Waterloo: Wilfred Laurier University Press, 2006), s.21-49.
- Hemelrijk, E.A., *Roman Rule and Civic Life: Local and Regional Perspectives* (Ed. Ligt, L., Hemelrijk, E.A. en Singor, H.S.) Leiden, 2003, s.415-42.
- Kraemer, R.S. *Worship, Women, And War. Essays In Honor Of Susan Niditch.*, (Ed.Collins.J.J.,Lemos, T.M.Olyan,S.M.)Brown University 2015.
- Kritsotakis, D., *Hadrian and the Greek East:Imperial Policy and Communication*, The Ohio University 2008.
- Llewelyn, S.R., Harrison,J.R., Bridge,E.J., *New Documents Illustrating Early Christianity: Volume 10: A Review of the Greek and Other Inscriptions and Papyri Published between 1988 and 1992*, Macquarie University 2012.

- Golden, M., *Sport in the Ancient World From A to Z*. London 2004.
- Graf, F., *Roman Festivals in the Greek East From the Early Empire to the Middle Byzantine Era*, Cambridge University Press, 2015.
- Malay, H., “Batı Anadolu’da Aristonikos Ayaklanması” *E.Ü.Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi* III, 1987.
- Price, S.R.F., *Ritüel ve İktidar. Küçük Asya’da Roma İmparatorluk Kültü*, (Çev.Taylan Esin), 2004.
- Petzl, G., *Die Inschriften von Smyrna I*. Bonn 1982.
- Petzl, G., *Die Inschriften von Smyrna II, 1*. Bonn 1987.
- Petzl, G., *Die Inschriften von Smyrna III*, Bonn 1990.
- Prosopographia imperii romani saec I. II. III (by Klebs, Elimar, 1852-; Rohden, Paul von; Dessau, Hermann, Akademie der Wissenschaften, Berlin, Germany, (1856-1931).
- Rhodes, P.J., “Boule”, *DNP*, 2003.
- Suetonius, *Life of Augustus (Vita Divi Augusti)* (Translated by D.Wardle), Oxford, 2014.
- Vitruvius. *Mimarlık Üzerine On Kitap*. İstanbul 1990.